

*Charles Frederick
Worth*

1825-1895

Textos
Javier Liñares

Charles Frederick Worth

Una petita ampolla blava, amb l'aspecte d'un flascó de farmàcia antiga i amb un delicat aroma floral, de lleuger toc almesclat, és l'únic «souvenir», que damunt el taulell envidriat, porta el monograma Worth.

En algunes perfumeries tradicionals, «de renom i solera» dormen encara alguns flascons d'aquest aroma, que encara podem adquirir. A l'obrir-lo, tindrem la sensació de retornar a uns altres temps.

Record d'una època en la qual el romanticisme començava a agonitzar i es covava «a cops de canvis polítics, commocions socials, guerres i Art» la nova era del món industrialitzat; Worth recreava les formes de la dona del segle dinou, a la vegada que drapejava i brodava les característiques de la «Haute Coûture», de la que n'és indubtablement el progenitor.

Va néixer a principis del segle XIX, cap a l'any 1825, a la petita població industrial de Bourne, comtat de Lincoln, Anglaterra.

La seva infantesa es forja en un ambient marcat pels estrets horitzons de la mentalitat puritana, i la limitació econòmica doncs el seu pare era un advocat gris de províncies, figura indiscutible, que decidia gairebé sempre el destí dels seus descendents.

La seva primera experiència laboral és en el camp de la tipografia. La londinenca casa Lewis & Allenby, dedicada a la draperia, ornaments i complements del vestuari, serà per Worth el primer forat que li permetrà entreveure, el domini de l'elegància i del luxe en els cossos magníficament abillats de les dones angleses.

Worth estudia i copia, col·leccionant amb cura detalls de vestits obtinguts dels quadres de la National Gallery i d'altres museus i galeries privades de la ciutat.

També col·lecciona revistes de moda franceses, complementant-ho amb les visites als voltants de Picadilly Circus i Bond Street, amb la intenció de conèixer els secrets del tallatge de sastreria que ja aleshores donaven fama a Albión.

Una pequeña botella azul, con aspecto de frasco de botica antigua, y con un delicado aroma floral, de leve toque almizclado, es el único «souvenir», que sobre el mostrador acristalado, lleva el monograma Worth.

En algunas perfumerías tradicionales, «de renombre y solera», duermen aún contados frascos de este aroma, que todavía podemos adquirir. Al abrirlo, recibiremos la sensación de regresar a otros tiempos.

Recuerdo de una época en la cual empezaba a agonizar el romanticismo y se gestaba, «a golpes de cambios políticos, conmociones sociales, guerras y Arte» la nueva era del mundo industrializado; Worth recreaba las formas de la mujer decimonónica, a la vez que drapeaba y bordaba las características de la «Haute Coûture», de la cual es indudablemente el progenitor.

Nació a inicios del siglo XIX, corría el año 1825, en la pequeña población industrial de Bourne, condado de Lincoln, Inglaterra.

Se gesta su infancia en un ambiente marcado por los estrechos horizontes de la mentalidad puritana, y la limitación económica, ya que su padre, gris abogado de provincias, era figura indiscutible y decidía casi siempre el destino de sus descendientes.

Su primera experiencia laboral es en el campo de la tipografía, pero es en la londinense casa Lewis & Allenby, dedicada a los tejidos y complementos para vestir, donde atisba el dominio de la elegancia y el lujo en los cuerpos magníficamente ataviados de las elegantes inglesas.

Worth estudia y copia, coleccionando detalles de trajes sacados de los cuadros de la National Gallery, y otros museos y galerías privadas de la ciudad.

Colecciona las revistas de moda de edición francesa, y visita los alrededores de Picadilly Circus y Bond Street, con el objeto de conocer los secretos del corte de sastrería, que ya en aquel entonces hacían famosa a Albión.

Charles Frederick Worth

Molts anys després, treuria profit de tot això, reutilitzant els seus croquis, esbossos i apunts per al desenvolupament d'uns perfectes i preciosistes brodats, que donarien a conèixer el seu bon fer.

França, país que sap reconèixer el resplendor dels genis, serà el far que atreurà a Charles Frederick, amb un espurneig tan diferent de l'esmoreïda flama del primer Londres victorià, permetent que la seva intuïció desenvolupés exquisides «toilettes» plenes de fantasia i encant. Després de molts anys d'imaginar-se París a través de les publicacions de moda, es decideix i abandona definitivament Anglaterra, on la reina, al cap dels anys, comprarà els seus inigualables models, tenint com a intermediaris als proveïdors de la corona. És un reconeixement distant però ferm.

París i més concretament la Rue de Richelieu, centre del món elegant del segle dinou, serà el nou lloc d'acolliment per Worth. Allà treballarà a la casa Gagelin, dedicada als mateixos gèneres que Lewis & Allenby, i escodrina en la font de la propera casa de modes Leroy, proveïdor i modista consagrat per l'exemperadriu Josefina i per Maria Lluïsa, la segona esposa de Napoleó I. Tanmateix continuarà guardant totes les publicacions sobre moda. Aquí és on comença la veritable carrera de Worth, quan els seus directors li encarreguen que dissenyi vestits, abrics i brodats, destinats primerament a la clientela i després a una nova secció de costura a mida; especialment per representar la indústria francesa del luxe, en les exposicions internacionals, doncs la casa Gagelin n'era una convidada excepcional.

Exposicions Internacionals i després Universals, fòrums i aparadors de tota una societat europea on predomina el maquinisme de la II Revolució Industrial i l'orgull dels guanys econòmics del Colonialisme.

La primera se celebra a Londres, sota l'arquitectura del Crystal-Palace de Hyde Park, l'any 1844 i allà, un dels

Muchos años después, pone en juego todo esto, reutilizando sus croquis, bocetos y apuntes para el desarrollo de los preciosistas y perfectos bordados, que harán tan conocido su buen hacer.

Francia, país que sabe reconocer el fulgor de genios, es el faro que atrae a Charles Frederick con un destello distinto a la llama mortecina del primer Londres victoriano; permitiendo que su intuición desarrollase exquisitas «toilettes» llenas de fantasia y encanto. Después de años de imaginar París a través de las publicaciones de moda, se decide y abandona definitivamente Inglaterra, cuya soberana, a la vuelta de los años, compra sus inigualables modelos, tomando como intermediarios a los proveedores de la corona, en un reconocimiento distante pero firme.

París y más concretamente la Rue Richelieu, centro del mundo elegante del diecinueve, es un nuevo lugar de acogida para Worth; allí trabaja en la casa Gagelin, dedicada a los mismos géneros que Lewis & Allenby, y escudriña en la fuente de la cercana casa de modas de Leroy, regente de la moda, proveedor y modisto por la ex-emperatriz Josefina y por María Luisa, la segunda esposa de Napoleón I. Worth continua acopiando toda publicación de moda. Es aquí donde empieza su verdadera carrera; cuando sus directores le encargan que diseñe trajes, abrigos y bordados, con destino: primero a la clientela y luego a una nueva sección de costura a medida; especialmente para representar a la industria francesa del lujo, en las exposiciones internacionales, ya que Gagelin es invitada excepcional de ellas.

Exposiciones Internacionales y luego Universales, foros y escaparates de toda una sociedad europea donde prima el maquinismo de la II Revolución Industrial, y el orgullo de los logros económicos del Colonialismo.

La primera se celebra en Londres, bajo la arquitectura del Crystal-Palace de Hyde Park, en 1844, y uno de los

Charles Frederick Worth

disseny de Worth s'emporta l'única medalla d'or concedida a França. Des d'aleshores totes les exposicions tindran com a seu París fins l'esclat de la Guerra Mundial.

Al 1857 obre la seva pròpia casa de costura, a la Rue de la Paix, número 7, i es casa amb una companya de feina, que es convertirà en la figura vivent de l'expressió del seu geni.

Worth tindrà el privilegi, no només de ser el creador per excel·lència de la «HaÛte Couture», sinó també de proveir-la d'unes activitats complementàries que abasten tant la realització de les «toilettes» completes, com altres innovacions com el nou costum d'ensenyar els vestits, fent servir com a suport «mannequins-vivants», en lloc de fer-ho sobre maniquís de cartró i fusta. Aquest costum donarà lloc a les nostres desfilades actuals.

La senyora Worth, serà la principal promotora dels dissenys del seu marit i a més li donarà dos fills varons, Gaston i Jean-Philippe, que després continuaran l'obra començada pel seu pare.

Worth, deu la fama i l'anomenada a la seva esposa, i també a la seva amiga i primerenca clienta Matilde, princesa de Metternich, muller de l'emperador austrohongarès davant la cort de Napoleó III i Eugènia de Montijo, emperadors de França.

Matilde tenia la confiança de l'emperadriu, gran afeccionada a les novetats de la moda. Fou ella, la que lluint un vestit de Worth va temptar a Eugènia per a que rebés al ja consagrat modista.

L'emperadriu el va rebre a les Tuilleries i el primer vestit «de carrer i de color gris cúmulus» va ser fet l'any 1860 i Eugènia el va estrenar a les curses de Vincennes. Aquella entrevista li va permetre, a Worth, obtenir el títol de «fournisseur du Palais» i la protecció imperial per a les indústries

diseños de Worth se lleva la única medalla de oro concedida a Francia. En adelante todas las exposiciones Internacionales tienen como sede París hasta el estallido de la Guerra Mundial.

En 1857 abre su propia casa de costura, en Rue de la Paix, numero 7, y se casa con una compañera de trabajo, quien se convierte, en la figura viva de la expresión de su genio.

Worth tiene el privilegio, no sólo de ser el creador por excelencia de la «HaÛte Couture», sino también de dotar de unas actividades complementarias, que alcanzan a la realización de las «toilettes» completas, así como la nueva costumbre de enseñar los trajes, usando como soporte a «mannequins-vivants», en lugar de hacerlo sobre maniqués de cartón y madera. Costumbre que da origen a nuestros actuales desfiles.

Mme Worth, es la principal promotora de los diseños de su marido, y también le da dos hijos, Gastón y Jean-Philippe, que continuarán después la obra iniciada por su padre.

Debería Worth su fama y renombre a su esposa, y también a su gran amiga y temprana cliente Matilde princesa Metternich, esposa del emperador austrohúngaro, en la corte de los emperadores de Francia, Napoleón III y Eugènia de Montijo.

Matilde, tenía la confianza de Eugènia, gran aficionada a las novedades de la moda y fue esta quien luciendo un vestido de Worth tentó a Eugènia a recibir al ya consagrado modista.

La emperatriz lo recibe en las Tuilleries y el primer traje «de calle y color gris cúmulo», fue realizado en el año 1860 y estrenado por Eugènia en el transcurso de las carreras de Vincennes. Esta entrevista le permite a Worth, no solamente obtener el título de «fournisseur du Palais» sino también, la protección imperial para las industrias

Charles Frederick Worth

de la seda de Lyon, que gràcies a ell i degut a les enormes quantitats de tela que feia servir per cobrir crinolines i mirinyacs, doblarien la seva producció entre 1860 i 1870.

Les creacions de Worth durant aquest primer període, es caracteritzen, més que per canviar les estructures convencionals, per l'exageració dels tamanyos de les crinolines i per la introducció de les armadures de cercols metàl·lics, així com pel seu gust refinat per combinar bases de colors delicats i indefinits amb els colors brillants dels detalls florals, cintes i volants, a més de la gran delicadesa del disseny dels brodats, inspirats tant en quadres antics com en decoracions arquitectòniques i de porcellana.

Corresponen també a aquesta època, les incrustacions de puntes d'Alençon, de Chantilly i de Mâlines que les dones d'aquella època solien col·leccionar. La pintura de Winterhalter que retrata a l'emperadriu amb les seves dames de companyia als jardins de les Tuilleries, mostren perfectament aquesta moda, que es va anomenar «Nouvelle rocaille» (nou rococó).

En l'exposició de 1867, l'emperadriu Eugènia de Montijo, va encarregar 24 vestits i a la inauguració va portar un vestit de carrer de color groc llimona, que va fer que la facturació de la casa Worth, aquell mateix any triplicés el seu valor. A més a més, van fer-se clients de la casa nombroses dones de les diferents cases regnants d'Europa, juntament amb personalitats del món de les arts com Fanny Elssler. A partir de l'any 1867 i quan la fi del règim de la restauració borbònica s'apropava, Worth va començar a canviar la forma dels faldons, donant-los forma ovalada cap enrera, i proveint-los de grans cues recollides o senzillament aplanades i prolongades cap enrera, segurament la que està exposada al CDMT pertany a aquesta època i és d'una delicadesa exquisita i d'una impecable execució.

de la seda de Lyon, la cual a sus instancias y debido al uso de cantidades enormes de tela para cubrir las crinolinas y miriñaques, dobla su producción entre 1860 y 1870.

Las creaciones de Worth durante este primer periodo se caracterizan, más que por variar las estructuras convencionales, por la exageración de los tamaños de las crinolinas y por la introducción de los armazones de aros metálicos; su gusto es refinado para combinar bases de colores delicados e indefinidos, con brillantes colores en detalles florales, cintas y volantes, así como la gran delicadeza del diseño de los bordados, inspirados por igual en cuadros antiguos y decoraciones arquitecturales y de porcelanas.

Data también de esta época las incrustaciones de encajes de Alençon, Chantilly y Mâlines, que las damas de la época tenían por costumbre coleccionar. El cuadro de Winterhalter, que retrata a la emperatriz con sus damas de compañía en los jardines de las Tuilleries, ilustra perfectamente esta moda, que fue dado en llamarse «Nouvelle rocaille» (nuevo rococó).

En la exposición de 1867, la emperatriz Eugènia de Montijo, encarga 24 trajes, y abre la misma con un traje de calle de color amarillo limón, que hace que en ese mismo año la facturación de la casa Worth, triplique su monto; y le vale asimismo el adquirir como clientes de su casa, a innumerables mujeres de las diferentes casas reinantes de Europa, junto a personalidades del mundo de las artes, tales como Fanny Elssler.

A partir del año 1867, y cuando el final del régimen de la restauración borbónica se acerca, Worth comienza a variar la forma de los faldones, dándoles forma ovalada hacia atrás, dotándolos de colas recogidas muy importantes, o sencillamente aplanadas y prolongadas hacia atrás; seguramente a esta época pertenece la expuesta en el CDMT de una delicadeza exquisita y con una ejecución impecable.

W. R. T. E.
PARIS, FRANCE

Charles Frederick Worth

S'ha de ressaltar també, que el costum de realitzar cues independents per vestits, de vegades intercanviables i que en molts casos es venien o s'encarregaven de forma singular, pertany al període 1867-69, i aquesta podria ser l'explicació que hagin arribat a l'actualitat sense el vestit. També correspon a aquesta època el costum de donar més brillantor a les reunions socials per prendre el te, on es ballava «el vals estava en el seu punt més alt», amb balls de màscares i disfresses.

El desenvolupament d'aquesta nova forma de diversió social, els nous balls que es ballaven abraçats i les contínues queixes per part dels homes, per l'aïllament de les dones degut a les crinolines i polissons, van abocar a la lenta i paulatina desaparició d'aquells vestits a favor d'una moda una mica més pràctica però no per aquest motiu menys decorativa.

Així és que Worth, consagra la moda a la polonesa, record del rococó, que superposa a la faldilla, una altra oberta pel davant i que de vegades es recull al darrera, fent necessari un farciment extra sobre la mateixa, moda que anticipa els polissons que faran furor a partir de l'any 1873.

Els primers exemplars de la nova moda, seran portats com a novetat per dues altres clients de Worth, l'emperadriu Elizabeth d'Àustria i Hongria «Sissi» i la gran duquessa Maria, germana del tsar Nicolau de totes les Rússiaes; aquestes senyores, serien les pioneres en l'ús d'aquesta nova forma de faldó.

L'any 1870 esclata la guerra francoprussiana i la casa Worth tanca les seves portes, «més per solidaritat amb la corona que per manca de clientela» i quan retorna la pau amb la tercera república, llença una nova moda, la del polissó, una mena de faldó que exagera la forma i el volum de les natges femenines.

Cabe destacar que a este periodo 1867-69, pertenece la costumbre de realizar colas independientes para vestidos, a veces intercambiables, y que en muchos casos se vendían o eran encargadas de forma singular, esto explicaría su llegada a la actualidad desprovista de vestido. Es también de esta época la costumbre de dar más brillo a las reuniones sociales con tés danzantes, «el vals está en pleno auge», y con bailes de máscaras y de disfraces.

El desarrollo de esta nueva forma de diversión social, debido a los bailes nuevos que se bailaban abrazados, y a las continuas quejas sobre el aislamiento de las mujeres debido a crinolinas y polisones, por parte de los hombres, condenan la paulatina desaparición de estos en favor de una moda un poco más práctica aunque no por ello menos decorativa.

Así es que Worth, consagra la moda a la polonesa, recuerdo del rococó, que superpone a una falda, otra abierta por delante y que a veces se recoge sobre una grupa haciendo necesario un relleno extra sobre la misma, moda que adelanta los polisones que harán furor a partir del año 1873.

Los primeros ejemplares de la nueva moda, son llevados como novedad por otras dos clientes de Worth, la emperatriz Elizabeth de Austria y Hungría «Sissi», y la Gran Duquesa María, hermana del Zar Nicolás de todas las Rusias, pioneras en el uso de esta nueva forma de faldón.

En 1870, estalla la guerra franco prusiana, la casa Worth cierra sus puertas, «más por solidaridad con la corona que por falta de clientela» y con la vuelta a los tiempos de paz de la tercera república, lanza una nueva moda, la del polisión; forma de faldón que exagera el volumen de las posaderas femeninas.

Foto: Cua de vellut de seda amb brodat metàl·lic. Pertanyia a l'esposa de M. Andrieux, ambaixador de França a Madrid. Finals segle XIX. CDMT 15.396

Foto: Cola de terciopelo de seda con bordado metálico. Pertenecía a la esposa de M. Andrieux, embajador de Francia en Madrid. Finales siglo XIX. CDMT 15.396

Charles Frederick Worth

Aquesta nova disposició del faldó, deriva cap a la creació de dos nous estils: el de la dalmàtica, espècie de vestit cordat per davant i amb mànigues importants, superposat a un faldó de color combinat o llis de conjunt, i la moda del vestit sastre, en el qual la dalmàtica i la faldilla són del mateix color i teixit i adornades amb els mateixos elements decoratius. La reina Victòria d'Anglaterra faria un gran ús d'ambdós estils.

En aquesta època, les publicacions de moda adquireixen finalment el paper de veritables catàlegs del bon vestir, comptant amb la col·laboració d'importants escriptors. Cap al 1874, Worth és el modista més comentat per les cròniques mundanes i a aquest mateix any corresponen dos importants comentaris sobre «toilettes» de Worth sortides de la ploma de Mallarmé i d'Emile Zola, publicades a «La dernière Mode de Paris».

Tot un món d'aristocràcia i refinament gira a l'entorn de Charles Frederick Worth, però ell i la seva dona, es van adonar de quelcom molt important: que les novetats en el vestir necessiten de dones sense lligams de cognom, més liberals i menys compromeses amb la sempre rígida moral aristocràtico-burguesa.

A la cantera d'actrius i «demi-mondaines» o «cocottes», Worth hi va recórrer moltes vegades, de la mateixa manera que elles recorririen a ell, per a la implantació de noves modes i estils.

Si confiaven en ell, les que podríem dir esposes oficials de les classes dirigents, com reines, princeses, grans duquesses,... també ho farien un altre tipus de dones que sense tenir una ascendència tan alta, ho eren per la seva intel·ligència o per la seva bellesa.

Worth, va assegurar-se la fama, amb grans figures de la «Comédie Française» com Réjane, Cécile Sorel,

Esta nueva disposición del faldón deriva en dos nuevos estilos: el de la dalmática; especie de vestido abotonado por delante y con mangas importantes, superpuesto a un faldón de color combinado o liso a tono; y la moda del vestido sastre, en la cual la dalmática y la falda son del mismo color y tejido, y adornadas con los mismos elementos decorativos. De ambos estilos haría un gran huso la reina Victoria de Inglaterra.

En esta época, las publicaciones de moda adquieren por fin carta de verdaderos decálogos del buen vestir, contando con la colaboración de importantes escritores. Hacia 1874, Worth es el modisto más comentado de las crónicas mundanas, y datan de este año dos importantes comentarios sobre «toilettes» de Worth salidas de la pluma de Mallarmé y Émile Zola, publicadas en «La dernière Mode de Paris».

Todo un mundo de aristocracia y refinamiento giraba alrededor de Charles Frederick Worth, pero él y su mujer, se dieron cuenta de algo muy importante: que las novedades en el vestir necesitan de mujeres sin ataduras de apellidos, más liberales y menos comprometidas con la rígida moral aristocrático-burguesa.

A la cantera de actrices y «demi-mondaines» o «cocottes», recurrirá Worth muchas veces, al igual que ellas a él, para la implantación de nuevas modas y estilos.

Si confiaban en él, las que llamaríamos esposas oficiales de las clases dirigentes, como reinas, princesas, grandes duquesas... también lo harían otro tipo de mujeres que sin ser tan encumbradas por su prosapia, lo eran por su talento o belleza.

Worth se aseguró la fama con grandes figuras de la «Comédie Française» como Réjane, Cécile Sorel,

Charles Frederick Worth

Lily Langtry o Sarah Bernhardt, entre d'altres; abolint els prejudicis socials i fent gala de la seva adhesió a l'art nou i revolucionari en boga «Art-Nouveau»; tradició que continuaran els seus fills Gaston i Philippe amb Eleonora Duse, Anna Pavlova o Isadora Duncan, que repartiria els seus gustos de vestuari entre Worth per la seva vida privada i el Fortuny dels vestits Delphos per a l'escena.

En l'àmbit del teatre més lleuger o cortès com se l'anomenava en aquella època, els vestits de Worth van acariciar els cossos de Mistinguett, la Bella Otero o Mata-Hari, la ballarina de trist final.

És en aquest període anterior a la seva mort, quan Worth arriba al màxim refinament, posseint registres de colors indefinits i pastels, propis de la seva casa i polint els vestits femenins del recarregament de diversos ornaments, a favor d'un sol motiu decoratiu, la majoria de vegades inspirats en la producció arquitectònica i d'arts menors tan rica en «Art-Nouveau».

Quan va morir l'any 1895 als setanta anys d'edat, va deixar als seus fills Gaston i Philippe, una empresa internacional, famosa i sanejada, que permetrà la tasca creativa durant tres generacions.

Seran els seus fills, els qui a partir de l'any 1932, crearán successivament els perfums «Je Reviens», «Fleurs Fraîches», «Miss Worth», «Worth pour Homme» i finalment «Dans la Nuit», un dels clàssics de la perfumeria francesa. Després d'aquest període la casa tanca definitivament les seves portes l'any 1954.

És per això, que després de tantes anades i vingudes de la moda i del temps, aquella petita ampolla blava, amb aspecte de flascó de farmàcia antiga, amb un misteriós aroma, ens recorda el geni d'un petit anglès que ens va ensenyar que vestir a l'ésser humà, és un dels grans arts de la humanitat.

Lily Langtry, o Sara Bernhardt, entre otras; aboliendo los prejuicios sociales y haciendo gala de su adhesión al arte nuevo y revolucionario en boga, «Art-Nouveau»; tradición que continuaron sus hijos Gastón y Philippe con Eleonora Duse, Ana Pavlova, o Isadora Duncan, que repartió sus gustos vestimentarios entre Worth para su vida privada y el Fortuny de los trajes Delphos para la escena.

En el campo del teatro más ligero o cortés como se le llamaba en la época, acariciaron los trajes de Worth, los cuerpos de Mistinguett, la Bella Otero, o la bailarina de triste final, Mata-Hari.

Es en este periodo previo a su muerte, cuando Worth llega al máximo refinamiento, poseyendo registros de coloridos indefinidos y pasteles, propios de su casa, y limpiando los vestidos femeninos del recargamiento de adornos, en favor de un solo motivo ornamental, la mayoría de las veces inspirados en la producción arquitectónica y de artes menores tan rica en el «Art-Nouveau».

Cuando muere en el año 1895 a los setenta años de edad, deja a sus hijos Gastón y Jean-Philippe, una empresa internacional, famosa y saneada, que permitirá la labor creativa de tres generaciones.

Serán ellos quienes a partir de 1932, lanzarán sucesivamente los perfumes «Je Reviens», «Fleurs Fraîches», «Miss Worth», «Worth pour Homme», y finalmente «Dans la Nuit», uno de los clásicos de la perfumería francesa. Después de este periodo, la casa cierra definitivamente sus puertas en el año 1954.

Por eso, después de tantas idas y venidas de la moda y el tiempo, esa pequeña botella azul, con aspecto de frasco de botica antigua, con un misterioso aroma, nos evoca el genio de un pequeño inglés que nos enseñó que vestir al ser humano, es uno de los grandes artes de la humanidad.